ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Τεύχος 46, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1999

ΙΝΕ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

AGENDA 2000: Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Η AGENDA 2000 • ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΕΙΝΑΙ «ΒΕΛΤΙΣΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ» • Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ

• ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΜΙΣΘΩΤΩΝ • ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΣΤΙΡΗΡΙΞΗΣ ΑΝΕΡΓΩΝ

Σημείωμα Σύνταξης

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των Κρατών - Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την χρονική περίοδο 23-24 Μαρτίου 1999 στη Σύνοδο Κορυφής του Βερολίνου για την τελική διαμόρφωση της AGENDA 2000, αποτέλεσαν σημαντικό σταθμό για τη πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η κοινωνική συνοχή και η αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών - Μελών αποτελούν τις βασικές παραμέτρους ώστε η πορεία προς το ενιαίο νόμισμα, να είναι αποτέλεσμα πραγματικής σύγκλισης των Οικονομιών και εμβάθυνσης του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου.

Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει τα αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής του Βερολίνου για την Ελλάδα, σε μια περίοδο όπου η χρηματοδότηση της εμβάθυνσης και της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσκρούει στην άρνηση των Κοινοτικών Εταίρων του Βορά, κυρίως της Γερμανίας.

Επιπλέον σε αυτό το τεύχος της Ενημέρωσης παρουσιάζονται άρθρα σχετικά με την εικόνα των συντάξεων, τις αλλαγές στο επίπεδο εκπαίδευσης των απασχολουμένων και των μισθωτών και το δίκτυο υποστήριξης ανέργων.

Η AGENDA 2000: Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

του Γιώργου Ρωμανιά

Με θετική, για την Ελλάδα, κατάληξη, έληξαν οι διαπραγματεύσεις της συνόδου κορυφής του Βερολίνου (23-24 Μαρτίου 1999) για την τελική διαμόρφωση της AGENDA 2000. Για να φθάσουμε, όμως, εδώ, χρειάστηκε πολλή δουλειά, πολλή μελέτη και πολλή επιμονή. Τα προβλήματα που είχαν ανακύψει ήταν πολύ σοβαρά όχι μόνο για τις χώρες του Νότου αλλά για το σύνολο της Ευρώπης αφού, για πρώτη φορά, ετίθετο θέμα εξακολούθησης η όχι της διαδικασίας επίτευξης της κοινωνικής συνοχής αλλά και θέμα σεβασμού των αρχών της αλληλεγγύης μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε. Η έναρξη της νέας χιλιετίας συνέπιπτε με την έναρξη και της νέας 7ετίας (2000-2006) στη διάρκεια της οποίας έπρεπε να συνεχισθεί η προσπάθεια σύγκλισης των οικονομιών των χωρών μελών της Ε.Ε. και συνεπώς, η οικονομική ενίσχυση των φτωχότερων χωρών ώστε να μπορέσουν να φθάσουν το επίπεδο των πλουσιότερων. Όταν, όμως, οι χρηματοδότες των προγραμμάτων σύγκλισης βόρειοι (και κυρίως η Γερμανία) δήλωναν ότι δεν ήσαν διατεθειμένοι να εξακολουθήσουν να χρηματοδοτούν στον ίδιο βαθμό τον Προϋπολογισμό της Ε.Ε. το πρόβλημα εξεύρεσης των αναγκαίων κονδυλίων χρηματοδότησης ανέκυψε αιφνιδίως αλλά και κατά τρόπο ασφυκτικό.

Το στοιχείο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι η ελληνική πλευρά προσήλθε στις συζητήσεις και διαπραγματεύσεις πλήρως έτοιμη και μελετημένη και με ένα φάκελο θέσεων και στοιχείων τόσο ενημερωμένο ώστε να της παρέχει άμεση δυνατότητα αποτελεσματικής στήριξης όλων των επιχειρημάτων και προτάσεών της.

Μεταξύ των στοιχείων του ελληνικού φακέλου υπήρχε και η "Γνώμη της ελληνικής ΟΚΕ" πού είχε αναπτύξει σωρεία πολιτικών και τεχνοκρατικών επιχειρημάτων για τη στήριξη των ελληνικών θέσεων. Στη διαμόρφωση, όμως, της "Γνώμης της ΟΚΕ" είχαν ουσιαστική συμβολή και οι ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ μέσω των εκπροσώπων και του εμπειρογνώμονά τους στην ΟΚΕ.

1. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗΣ

ΚΑΙ

ΤΟΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

Με την έκφραση AGENDA 2000 νοείται **το σχέδιο και το πρόγραμμα δράσης της Ε.Ε. στη διάρκεια της νέας χιλιετίας,** ?πως αυτό το πρόγραμμα διατυπώθηκε σε ειδική, λεπτομερώς επεξεργασμένη (και με την ονομασία αυτή επιγραφόμενη), πρόταση-γνώμη της ευρωπαϊκής Επιτροπής. . Το **μέγιστο πρόβλημα** πού είχε να αντιμετωπίσει η Ε. Επιτροπή ήταν (και είναι) **ο συσχετισμός των δύο βασικών στόχων** που έχουν τεθεί για την Ευρώπη του 2000 : **της εμβάθυνσης και της διεύρυνσης.**

Όσο κι αν οι δύο αυτοί στόχοι δεν είναι αντιφατικοί αφού **υπηρετούν το ίδιο όραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης**, η ταυτόχρονη επιδίωξη της προσέγγισής τους προσκρούει σε μια ανυπέρβλητη δυσχέρεια : **πως θα καταστεί δυνατή η χρηματοδότησή τους.**

Ο σκεπτικισμός ξεκινά από τη διαπίστωση ότι **η εμβάθυνση βρίσκεται σε εξέλιξη** με βασικό προαπαιτούμενο της επιτυχίας της τη συνέχιση της προγραμματισμένης προσπάθειας οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Είναι, όμως, γνωστό ότι **τα κύρια όργανα** για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής είναι **τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής**. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα απολογιστικά στοιχεία για τη χρήση των κονδυλίων των διαρθρωτικών πολιτικών **το 50% του συνόλου των κονδυλίων αυτών ενισχύει τα 4 ασθενέστερα κράτη μέλη** του στόχου 1 δηλαδή την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ιρλανδία. Εάν, συνεπώς, εξακολουθήσει η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής εξυπακούεται ότι **οι αναγκαίοι πόροι πρέπει να συνεχίσουν να κατευθύνονται προς τις σημερινές φτωχότερες ευρωπαϊκές περιφέρειες** και να μη χρησιμοποιηθούν σ' άλλες κατευθύνσεις δηλαδή για τις νέες χώρες που αναμένουν την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εδώ, ακριβώς, ανέκυπτε **το κρίσιμο ερώτημα** : είναι διατεθειμένοι οι ηγέτες των μεγάλων και πλούσιων χωρών της Ε.Ε. να λειτουργήσουν σ' αυτήν την κατεύθυνση η **μήπως προτιμούν να διοχετεύσουν τα κονδύλια της εμβάθυνσης για να υπηρετήσουν τους σκοπούς της διεύρυνσης;** ?υστυχώς για τη χώρα μας όλες οι ενδείξεις έπειθαν για το δεύτερο. **Η Ελλάδα αντιμετώπιζε τον άμεσα υπαρκτό πλέον κίνδυνο να στερηθεί πολύτιμων κοινοτικών πόρων σε μια περίοδο, μάλιστα, έντονων δημοσιονομικών πιέσεων που αντιμετωπίζει εν όψη της ΟΝΕ.**

Μια προσπάθεια συνοπτικής θεμελίωσης του ισχυρισμού αυτού οδηγεί στις ακόλουθες διαπιστώσεις.

- Η οικονομική μεγέθυνση που παρατηρείται στην Ελλάδα δεν είναι αποτέλεσμα μίας εσωτερικής δυναμικής της ελληνικής οικονομίας αλλά αποτελεί **συνέπεια των οικονομικών ενισχύσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση**. Το μέγιστο μέρος των ενισχύσεων αυτών στηρίζεται στις μονομερείς μεταβιβάσεις προς τη χώρα μας από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής. Πράγματι, από το σύνολο του ποσού των **5.550 εκ ECUs** με το οποίο χρηματοδοτήθηκε η Ελλάδα, το 1997, από τον κοινοτικό προϋπολογισμό, το τμήμα των **5.374 εκ.ECUs** αναφέρεται σε διαρθρωτικές χρηματοδοτήσεις (και αναλυτικότερα το ποσόν των **2.731 εκ. ECUs** προέρχεται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο και το ποσόν των **2.643 εκ. ECUs** από τα λοιπά, πλην ΕΓΤΠΕ, Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής). Εξ άλλου, η καθαρή απόληψη της Ελλάδος από τον κοινοτικό προϋπολογισμό το 1997 ανήλθε στο ύψος των **4.082 εκ. ECUs**. Το **συμπέρασμα** ρου προκύπτει από τα στοιχεία αυτά είναι σαφές **: η διατήρηση και για τα επόμενα έτη ικανοποιητικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα προϋποθέτει ότι θα εξακολουθήσει η απρόσκοπτη εισροή πόρων και ενισχύσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω, κυρίως, των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου**

Συνοχής.

Κατά την ανακοίνωση του προγράμματος δράσης "AGENDA 2000" από τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή όλοι οι υπολογισμοί που παρατέθηκαν και αφορούν τόσο το κόστος εμβάθυνσης όσο και το κόστος διεύρυνσης έλαβαν **ως δεδομένο ότι θα εξαντλούνται τα ανώτατα όρια** (δηλαδή το 1,27% επί του συνολικού κοινοτικού ΑΕΠ) **των ιδίων πόρων της Ε.Ε.** Η παραδοχή αυτή, όμως, έρχεται **σε πλήρη αντίφαση με την πραγματικότητα** αφού ουδέποτε, μέχρι σήμερα, εξαντλήθηκαν αυτά τα όρια αλλά και αφού από παρατιθέμενους στην ίδια την "AGENDA 2000" πίνακες προβλέπεται ότι κατά τα έτη 1998 και 1999 **θα αξιοποιηθεί μόνο το 1,16% και το 1,15% του κοινοτικού ΑΕΠ αντιστοίχως**.(κατ' άλλους, μάλιστα, υπολογισμούς το 1998 θα χρησιμοποιηθεί **μόνο το 1,10%, αντί του 1,27%,** του κοινοτικού ΑΕΠ). Όλα αυτά οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι στη διάρκεια της περιόδου 2000-2006 θα έχουμε **απώλεια κοινοτικών πόρων, σε σχέση με τους προϋπολογιζόμενους, της τάξεως του 10% δηλαδή περί τα 70 εκ ECUs που θα πλήξει, κυρίως, τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής δηλαδή τα Ταμεία εκείνα που χρηματοδοτούν την ελληνική ανάπτυξη.**

- Η πρόταση της Επιτροπής να διατηρηθεί το 1,27% του συνολικού κοινοτικού ΑΕΠ ως ανώτατο όριο των ιδίων πόρων της Ε.Ε. **είναι κατώτερη των σημερινών αναγκών του κοινοτικού προϋπολογισμού και δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του** ενόψει, μάλιστα και των αναμενόμενων προσθέτων, λόγω της διεύρυνσης, δαπανών. Υπενθυμίζουμε, ότι το ανώτατο όριο αποφασίστηκε, για πρώτη φορά το 1988 στο Συμβούλιο των Βρυξελλών και ορίστηκε, τότε, στο 1,15% του ΑΕΠ (με πρόβλεψη αναπροσαρμογής του ώστε να φθάσει το 1992 το 1,20%). Αλλά είναι πολύ χρήσιμο για την ορθή εκτίμηση των σημερινών προτάσεων της Επιτροπής να θυμηθούμε, επίσης, ότι στη διάρκεια των αρχικών εισηγήσεων για το 2^{ο} πακέτο DELORS είχε συζητηθεί η αναγκαιότητα αύξησης του ανωτάτου ορίου **από το 1,20% στο 1,37%** για να καταστεί δυνατή η χρηματοδότηση **των αναγκών της εμβάθυνσης και μόνο** αφού τότε τα κράτη μέλη ήταν 12 και δεν υπήρχε ανάγκη αυξημένων δαπανών ομοίων με τις αναμενόμενες σήμερα λόγω της διεύρυνσης με οικονομίες πολύ φτωχότερες. Τελικά, μάλιστα, είχε επιλεγεί **η συμβιβαστική λύση** της αύξησης του ανωτάτου ορίου στο 1,27% πού ισχύει και σήμερα (απόφαση του Συμβουλίου του Εδιμβούργου). Το συμπέρασμα, βέβαια, **είναι ότι η τωρινή πρόταση της Επιτροπής αποτελεί οπισθοδρόμηση και δεν μπορεί, σε καμιά περίπτωση, να καλύψει τις αναμενόμενες ανάγκες του κοινοτικού προϋπολογισμού, με πιθανότατο τον κίνδυνο μείωσης των ποσών των διαρθρωτικών πολιτικών.**
- Στο κείμενο της "AGENDA 2000" διαπιστώνονται **σοβαρές αντιφάσεις σε σχέση με την προτεραιότητα των διαρθρωτικών πολιτικών και τους πόρους που διατίθενται για την υλοποίησή τους.** Έτσι, ενώ τονίζεται η ανάγκη να εξακολουθήσει να δίδεται προτεραιότητα στη συνέχιση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και αναγνωρίζεται, ρητώς, ότι η πολιτική αυτή της συνοχής στηρίζεται, κυρίως, στα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, στη συνέχεια διευκρινίζεται κατά τρόπο αντιφατικό, ότι, λόγω των σημερινών δημοσιονομικών εμποδίων, δεν μπορεί να επιχειρηθεί υπέρβαση των πληρωμών για τις διαρθρωτικές προσπάθειες πέραν του ανωτάτου ορίου του **0,46% του ΑΕΠ** που ισχύει από τη Σύνοδο του Συμβουλίου του Εδιμβούργου. Στην ουσία, όμως, αυτό σημαίνει ότι **εάν υπηρετηθούν οι ανάγκες της διεύρυνσης οι πόροι που θα διατεθούν για τις διαρθρωτικές πολιτικές ως ποσοστό του ΑΕΠ θα περιορισθούν μέχρι και το 0,33% αντί του 0,46% που ισχύει σήμερα. Το συμπέρασμα είναι και πάλι το ίδιο: περιορίζονται οι χρηματοδοτήσεις προς τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής με κυρίως πληττόμενες τις ασθενέστερες χώρες δηλαδή και την Ελλάδα.**
- Το κόστος διεύρυνσης υπολογίζεται στο κείμενο της "AGENDA 2000" σε 45 δις ECUs

ενώ, στη συνέχεια και σε συνημμένους πίνακες εκταμιεύσεων, διαπιστώνεται ότι ανέρχεται τουλάχιστον σε 74 δις ECUs. Όμως, από κανένα σημείο του κειμένου δεν προκύπτει από πού θα αντληθούν τα επί πλέον 30 περίπου δις ECUs, ώστε, **να υπονοείται ότι και πάλι το ποσόν αυτό θα αφαιρεθεί από τις διαρθρωτικές πολιτικές και συνεπώς, από την ενίσχυση των ασθενέστερων χωρών δηλαδή και από την Ελλάδα.**

- Τέλος, πολλά μπορούν να λεχθούν ως προς **το πραγματικό ύψος του κόστους διεύρυνσης.** Όσοι έχουν ασχοληθεί με τους σχετικούς υπολογισμούς συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι οι αναμενόμενες σχετικές εκταμιεύσεις **θα ξεπεράσουν κατά πολύ τις εκτιμήσεις της Επιτροπής.** Εμείς θα αρκεσθούμε να σημειώσουμε ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των υπό ένταξη νέων χωρών της Ανατολικής και της Νότιας Ευρώπης κυμαίνεται από το 18% (Λετονία) μέχρι το 59% (Σλοβενία) του μέσου ευρωπαϊκού όρου σε μονάδες αγοραστικής δύναμης. Και είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι **όσο περισσότερο το κόστος διεύρυνσης ξεπερνά τις αντίστοιχες εκτιμήσεις της Επιτροπής τόσο περισσότερες θα είναι οι περικοπές από τις διαρθρωτικές ενισχύσεις των σημερινών ασθενέστερων χωρών της Ε.Ε. δηλαδή και της Ελλάδας.**

2. ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Από το κείμενο των ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ του ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βιέννης (11 - 12 Δεκεμβρίου 1998) διαπιστώνεται μια σαφής **ιδεολογική και πολιτική μετατόπιση** της Ε.Ε. από, πάγιες μέχρι σήμερα, θέσεις της. Τη μετατόπιση αυτή χαρακτηρίζουν:

- η απομάκρυνση από τις γνωστές χρηματο-νομισματικές βάσεις της ευρωπαϊκής συσσωμάτωσης και
- η προσέγγιση της λειτουργίας της Ε.Ε. σε περισσότερο κοινωνικής φύσης κριτήρια.

Πράγματι:

- Στην αρχή του κειμένου αυτού χαράσσεται με συνοπτικό τρόπο η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική πού αποκαλείται **"Στρατηγική της Βιέννης για την Ευρώπη".**
- Η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική **προκρίνει ως πρωταρχικής σημασίας για τους Ευρωπαίους πολίτες 4 τομείς** και τονίζει ότι στους τομείς αυτούς απαιτείται ταχεία και αποτελεσματική δράση.
- Η εξαιρετική σημασία των νέων επιλογών της Ε.Ε. αποτυπώνεται και στη **ρητή πρόβλεψη** του ευρωπαϊκού Συμβουλίου ότι κατά τη σύνοδό του στο Ελσίνκι θα εκδώσει **"Διακήρυξη της Χιλιετίας"** που θα στηρίζεται στους 4 βασικούς τομείς που η "Στρατηγική της Βιέννης" έχει, ήδη, επιλέξει.
- Οι 4 πρωταρχικής σημασίας τομείς είναι:

1. Η προώθηση **της απασχόλησης**, της οικονομικής ανάπτυξης και της σταθερότητας.
2. Η βελτίωση της ασφάλειας και **της ποιότητας ζωής**.
3. Η μεταρρύθμιση των πολιτικών και των θεσμών της Ένωσης.
4. Η προώθηση της σταθερότητας και της ευημερίας σε ολόκληρη την Ευρώπη και τον κόσμο.

Βαθύτερη προσέγγιση των πιο πάνω επιλογών οδηγεί σε ουσιαστικά συμπεράσματα που ανατρέπουν το μέχρι σήμερα διακριτό ευρωπαϊκό μοντέλο οργάνωσης και λειτουργίας.

3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Το πρώτο γενικό συμπέρασμα είναι ότι διαμορφώνεται, πλέον, κλίμα και τάση **περιορισμού των εθνικών πολιτικών** και υπαγωγής τους σε όλο μεγαλύτερη έκταση στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές (υπερεθνικές) πολιτικές. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει ευχερέστατα από την ανάλυση του πρώτου, κυρίως, τομέα δηλαδή εκείνου που αναφέρεται στην προώθηση της απασχόλησης, της οικονομικής ανάπτυξης και της σταθερότητας. Οι σχετικές προβλέψεις του κειμένου αναφέρονται:

- Στην ανάπτυξη ενός **"Συμφώνου για την Απασχόληση".** Η πρόβλεψη αυτή αντιπαρατίθεται προς την παλαιότερη για το "Σύμφωνο Σταθερότητας" με σαφή τα στοιχεία της προσπάθειας εξισορρόπησης των κοινωνικών προς τα καθαρώς οικονομικά κριτήρια των ευρωπαϊκών πολιτικών. Πέρα, όμως, από τη διαπίστωση αυτή, είναι σαφές ότι με το "Σύμφωνο για την Απασχόληση" επιχειρείται η συνέχιση της διαδικασίας για **την εναρμόνιση των εθνικών πολιτικών για την απασχόληση και η μεταλλαγή τους σε κοινές και ενιαίες ευρωπαϊκές επιλογές.**
- Στην ενίσχυση των μηχανισμών **συντονισμού της οικονομικής πολιτικής των επί μέρους κρατών μελών.**
- Στην εναρμόνιση των φορολογικών πολιτικών των επί μέρους εθνικών κρατών.
- Στην ενίσχυση της διεθνούς χρηματοοικονομικής αρχιτεκτονικής με στόχο τον περιορισμό των επί μέρους παρεκκλίσεων και
- Στην προώθηση των επενδύσεων σε ευρωπαϊκά έργα υποδομής και σε ανθρώπινο κεφάλαιο.
- Το ίδιο, όμως, αποτέλεσμα προκύπτει και από την ανάλυση του δεύτερου τομέα όπου αναφέρεται, επίσης, ρητά ότι **η περιβαλλοντική διάσταση και η βιώσιμη ανάπτυξη ενσωματώνονται, πλέον στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποκτούν, συνεπώς, υπερεθνικό χαρακτήρα.**

4. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ένα δεύτερο συμπέρασμα που προκύπτει από το πιο πάνω κείμενο (αλλά και από αριθμό άλλων πρόσφατων ευρωπαϊκών κειμένων) είναι ότι η Ευρώπη **προτάσσει πλέον της οικονομικής ανάπτυξης** δύο ειδικότερα στοιχεία. Πρώτον, **το στοιχείο της απασχόλησης** και δεύτερον, **το στοιχείο της προστασίας του περιβάλλοντος**. Θα μπορούσε να διατυπωθεί η άποψη συνοπτικά ότι **η Ευρώπη απορρίπτει, πλέον, την έννοια της ανάπτυξης όταν αυτή δεν δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας η όταν εξ αυτής πλήττεται το περιβάλλον. Πράγματι:**

- Είναι εντόνως δηλωτικό των νέων προσανατολισμών της Ε.Ε. ότι στη διατύπωση του πρώτου τομέα δράσης **προτάσσεται η απασχόληση της ανάπτυξης ενώ η σταθερότητα αναφέρεται ως τρίτο συστατικό στοιχείο** των ευρωπαϊκών επιλογών σε σχέση με το περιεχόμενο του πρώτου πρωταρχικής σημασίας τομέα δράσης. Υπενθυμίζεται ότι **η σειρά αυτή (απασχόληση, ανάπτυξη, σταθερότητα) καθορίζεται τώρα για πρώτη φορά.** ?ι νέες αυτές ευρωπαϊκές επιλογές είναι εύλογες και αναγκαίες : **η Ευρώπη δεν μπορεί, πλέον, να αντέξει ποσοστά ανεργίας 11-12 %** πού υπονομεύουν την κοινωνική συνοχή

αλλά και αφήνουν εκτός οικονομικής λειτουργίας πολύτιμους ανθρώπινους πόρους. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι στη σημερινή Ευρώπη **τα ποσοστά ανεργίας χειροτερεύουν συνεχώς και παρουσιάζουν την ελάχιστη ευαισθησία απέναντι στον οικονομικό κύκλο**

5. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Η περιβαλλοντική διάσταση και η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελούν, πλέον, **συστατικό στοιχείο** της οικονομικής ανάπτυξης, σε βαθμό πού θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι δεν είναι, πλέον, επιθυμητές επενδύσεις όταν εξ αυτών πλήττεται το περιβάλλον.

6. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΝΑ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Το **τρίτο** χαρακτηριστικό στοιχείο πού προκύπτει από την ανάλυση των πιο πρόσφατων ευρωπαϊκών κειμένων είναι **η διαπίστωση του μεγάλου κενού στο πεδίο της κοινωνικής συνοχής και η συνειδητοποίηση της ανάγκης λήψης των αναγκαίων μέτρων οικονομικής πολιτικής ώστε το κενό αυτό να καλυφθεί.**

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσδώσει μια ξεχωριστή **διάσταση στην αναγκαιότητα επίτευξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής**. Η αναγκαιότητα αυτή έχει αναγορευθεί ως ένας **εκ των τριών στόχων της Ε.Ε**. - οι άλλοι 2 είναι **η EMU (ONE) και η ενιαία εσωτερική αγορά.**

Τα **κύρια όργανα** για την προσέγγιση των στόχων της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής είναι **τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής** ρου λειτουργούν **συμπληρωματικά με τις εθνικές πολιτικές** στην επιδίωξη της ισόρροπης και αρμονικής ανάπτυξης της Ε.Ε. και της επιτυχίας της ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση.

Με τις τελευταίες μεταρρυθμίσεις των διαρθρωτικών πολιτικών (1988 και 1993) αφ' ενός αυξήθηκαν ουσιωδώς οι σχετικώς διαθέσιμοι πόροι και αφ' ετέρου επιδιώχθηκε η αποτελεσματικότερη χρήση των κονδυλίων των διαρθρωτικών πολιτικών. Η αποτελεσματικότερη αυτή χρήση στηρίχθηκε στην **έμφαση στις 4 αρχές** :

- Την αρχή **της συγκέντρωσης (concentration)** δηλαδή την προτεραιότητα της χρήσης των διαρθρωτικών κονδυλίων υπέρ εκείνων των περιοχών και υπέρ εκείνων των κοινωνικών ομάδων πού έχουν την μεγαλύτερη ανάγκη.
- Την αρχή **του σχεδιασμού (programming**) δηλαδή την εκπόνηση μίας σαφούς στρατηγικής και τον προσδιορισμό των προς επίτευξη συγκεκριμένων στόχων.
- Την αρχή **της εταιρικής σχέσης (partnership**) δηλαδή την εμπλοκή στη χρήση των κονδυλίων όχι μόνο των χωρών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά και των κοινωνικών εταίρων.
- Την αρχή **της προσθετικότητας** (**additionality**) δηλαδή την παροχή των ευρωπαϊκών ενισχύσεων όχι ως υποκατάστατο υφιστάμενης εθνικής δαπάνης αλλά ως συμπληρωματικό στοιχείο της δαπάνης αυτής.

Από την επισκόπηση, όμως, των συμπερασμάτων της Έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή (Νοέμβρης 1996) διαπιστώνεται ότι η χρήση των διαρθρωτικών κονδυλίων δεν υπηρέτησε πάντοτε με συνέπεια η δεν κατόρθωσε σ' άλλες περιπτώσεις να προσεγγίσει τους στόχους της συνοχής.

Πράγματι, οι κύριες διαπιστώσεις της Έκθεσης μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- στη διάρκεια των 10 τελευταίων ετών οι 4 χώρες συνοχής επέτυχαν αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στο 74% (από 66%) του μέσου ενωσιακού όρου.
- ενώ οι εισοδηματικές ανισότητες μεταξύ των περιοχών της Ε.Ε. παρέμειναν περίπου αναλλοίωτες, **οι ανισότητες μεταξύ των περιοχών των χωρών μελών διευρύνθηκαν.**
- Σε σχέση με το δείκτη ανεργίας η κατάσταση επιδεινώθηκε: ενώ μειώθηκε στις 25 περιφέρειες με το χαμηλότερο ύψος, παρουσίασε άνοδο στις 25 περιφέρειες με την μέγιστη ανεργία.
- Σε πολλές χώρες μέλη η φτώχεια παρουσίασε έξαρση και οι περισσότερο πληττόμενες κατηγορίες είναι οι γυναίκες , οι νέοι και οι ανειδίκευτοι, με συνέπεια **τη δημιουργία μεγαλύτερης πόλωσης τόσο μεταξύ των κοινωνικών ομάδων όσο και μεταξύ των εργαζομένων και των ανέργων.**

Εξάλλου, οι διαπιστώσεις αυτές εμπλουτίζονται, σε βάθος, από ανάλογης σημασίας επισημάνσεις πού αναφέρονται:

- Στην εξακολούθηση της ύπαρξης του φαινομένου της διαρθρωτικής ανεργίας.
- Στην αδυναμία της αυξημένης ανταγωνιστικότητας (των περιφερειών, των τομέων της οικονομίας η και των επιχειρήσεων) να οδηγήσει, κατά τρόπο οιονεί μηχανικό η αυτόματο στη δημιουργία η ακόμη και στη διατήρηση θέσεων απασχόλησης.
- Στην εσφαλμένη εντύπωση ότι με την απλή μέτρηση της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, επιτυγχάνεται και η ταυτόχρονη μέτρηση της επίπτωσης των διαρθρωτικών πολιτικών στην απασχόληση.
- Στην αναγκαιότητα σύγκλισης των ευρωπαϊκών και των εθνικών πολιτικών προς το στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, ώστε να αποτραπούν οξύτερες εισοδηματικές ανισότητες, μεγαλύτερη φτώχεια και ακόμη περισσότερο διογκωμένη ανεργία.

Τέλος, αναμφισβήτητη είναι η διαπίστωση ότι η αρχή της εταιρικής σχέσης εφαρμόστηκε ανεπαρκώς κατά τη λειτουργία των διαρθρωτικών πολιτικών, ώστε να εμφανίζεται ως αναγκαία η ανάλυση των αιτιών αυτής της παράλειψης, αφού, μάλιστα, γίνεται γενικώς δεκτό ότι η εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων στον καθορισμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την εκτίμηση της λειτουργίας των διαρθρωτικών Ταμείων μπορεί να έχει ουσιαστικότατες ευνοϊκές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα των διαρθρωτικών πολιτικών.

Είναι χαρακτηριστικό της κατάστασης πού επικρατεί στον τομέα της κοινωνικής συνοχής ότι σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της EUROSTAT (STATISTICS IN FOCUS, POPULATION AND SOCIAL CONDITIONS, No 11/1998, Analysis of income distribution in 13 member States - δεν περιλαμβάνονται η Σουηδία και η Φιλλανδία):

- Το πλουσιότερο 10 % του ευρωπαϊκού πληθυσμού απολαμβάνει το 24 % των συνολικών εισοδημάτων της Ευρώπης των 13 και
- Το φτωχότερο 10 % του ευρωπαϊκού πληθυσμού περιορίζεται στη λήψη μόλις του 2.6 % των πιο πάνω συνολικών ευρωπαϊκών εισοδημάτων.
- Ειδικότερα για την Ελλάδα οι αντίστοιχοι αριθμοί καλύπτουν το 26.3 % (για το πλουσιότερο 10 %) και το 2.2 % (για το φτωχότερο 10 % του πληθυσμού) των πιο πάνω συνολικών ευρωπαϊκών εισοδημάτων.
- Ο λόγος του μέσου εισοδήματος του πλουσιότερου 20 % του πληθυσμού προς το μέσο εισόδημα του φτωχότερου 20 % ανέρχεται για το σύνολο του πληθυσμού των 13 πιο πάνω

χωρών στο 5.5 (κλιμακούμενος από το 3.1 για τη Δανία στο 7.1 για την Πορτογαλία - όσο μικρότερος είναι ο λόγος αυτός τόσο μεγαλύτερη η κοινωνική ανισότητα).

- Στο σύνολο των πιο πάνω 13 χωρών το 60 % του μέσου εισοδήματος προέρχεται από την απασχόληση, το 25 % από συντάξεις και άλλες κοινωνικές μεταβιβάσεις, ενώ από το κεφάλαιο και άλλες ιδιωτικές πηγές προέρχεται, μόλις, το 5 %. Το μερίδιο της αυτοαπασχόλησης στο συνολικό εισόδημα ποικίλλει κατά χώρα, ως γενική, όμως, παρατήρηση ισχύει ότι το μερίδιο αυτό είναι μικρότερο στις χώρες του Βορρά σε σχέση με τις χώρες του Νότου.
- Ειδικότερα για την Ελλάδα η σύνθεση του μέσου εισοδήματος κατά πηγή προέλευσης διαφοροποιείται ουσιωδώς σε σχέση με τη συνολική ευρωπαϊκή κατανομή: το 25 % προέρχεται από την αυτοαπασχόληση, το 45 % από την εξαρτημένη απασχόληση, το 10 % από το κεφάλαιο και άλλες ιδιωτικές πηγές, ενώ από κοινωνικές μεταβιβάσεις - πλην συντάξεων - προέρχεται το 2 %.

Οι διαπιστώσεις αυτές επιβάλλουν, πλέον, στην Ευρώπη των 15 να στρέψει την προσοχή της στον τομέα της κοινωνικής συνοχής. Και όλα δείχνουν ότι αυτή η στροφή που συμπίπτει με το τέλος της 2^{ης} χιλιετίας, ανοίγει ένα καινούργιο κεφάλαιο στην ευρωπαϊκή ιστορία. Τόσο καινούργιο ώστε να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το νέο ευρωπαϊκό πρόσωπο θα είναι εντελώς διαφορετικό από το μέχρι σήμερα γνωστό.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ:

ΕΙΝΑΙ “ΒΕΛΤΙΣΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ”;

του Δημήτρη Α. Κατσορίδα

1.Οι επιπτώσεις από την ένταξη στην ΟΝΕ στην οικονομία και την αγορά εργασίας

Είναι γεγονός ότι με την ευρωπαϊκή ενοποίηση δημιουργείται μια πολύ μεγάλη εσωτερική αγορά, μέσω της οποίας οι μεγάλες επιχειρήσεις θέτουν τους όρους για τη δημιουργία ενός υπερεθνικού ομοσπονδιακού κράτους. Σταθμό σε μια τέτοια εξέλιξη θα αποτελέσει η υιοθέτηση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος. Υπό αυτή την έννοια μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση της Ευρώπης (ΟΝΕ) αποτελεί, καταρχήν, μια νίκη των μεγάλων επιχειρήσεων (Francois Vercammen, 1999).

Όμως, παρ’ ότι δημιουργείται, σε πρώτη φάση, μια μεγάλη εσωτερική αγορά δεν σημαίνει ότι λύνονται αυτομάτως όλα τα προβλήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Και ο λόγος είναι ότι η Ε.Ε. εξακολουθεί να μην είναι πλήρως ενοποιημένη οικονομικά, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι δεν αποτελεί “Βέλτιστη Νομισματική Περιοχή” για τη δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης.

Αυτό συμβαίνει διότι η έκταση του εμπορίου στο εσωτερικό της Ε.Ε., η διαφορετική γλώσσα, η πολιτιστική παράδοση, η μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από χώρα σε χώρα κλπ., εξακολουθούν να υπολείπονται κατά πολύ από τα αντίστοιχα που ισχύουν στο εσωτερικό των άλλων αναπτυγμένων καπιταλιστικά κρατών: των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και του Καναδά. Αντιθέτως, ο βαθμός ελευθερίας των δημοσιονομικών πολιτικών και ο αναδιανεμητικός ρόλος των κρατικών προϋπολογισμών των εν λόγω χωρών είναι αντιστρόφως ανάλογος από τον αναδιανεμητικό ρόλο του προϋπολογισμού της Ε.Ε., ο οποίος είναι οριακός. Ταυτόχρονα, το λεγόμενο “Σύμφωνο Σταθερότητας” που ισχύει για τις χώρες που συμμετέχουν στο ευρώ, εκμηδενίζει τους βαθμούς ελευθερίας των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών (Θ. Μαριόλης, 1999).

Έτσι, από τη στιγμή που παύουν να υπάρχουν αυτόματοι ρυθμιστικοί μηχανισμοί, τότε στην περίπτωση ενός “ασύμμετρου οικονομικού πλήγματος”, όπως για παράδειγμα διαφορές μεταξύ περιοχών της Ε.Ε. ή διαταραχές που μπορούν να προκύψουν στο πλαίσιο του οικονομικού κύκλου κλπ., γίνεται αδύνατο να ασκηθεί - από μέρους μιας χώρας μέλους - μια διακριτή δημοσιονομική πολιτική υποτίμησης του νομίσματος ή άσκησης μεταβιβαστικών δημοσιονομικών πληρωμών, λόγω ακριβώς της απώλειας των εν λόγω εργαλείων: των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και της δημοσιονομικής πολιτικής, τις οποίες

πρακτικά απαγορεύει το λεγόμενο "Σύμφωνο Σταθερότητας". Τέτοιου είδους πλήγματα ενώ μέχρι τώρα απορροφούντο από τα εθνικά κράτη, από εδώ κι στο εξής αυτό δεν θα είναι δυνατό επειδή τα κράτη δεν θα έχουν, πλέον, περιθώρια ελιγμών στη νομισματική τους πολιτική.

Κατά συνέπεια, η μόνη "Βέλτιστη Νομισματική Περιοχή" για τη δημιουργία της νομισματικής ένωσης είναι η Βέλτιστη Δυνατή Ευελιξία στην Αγορά Εργασίας. Μάλιστα, οι πολιτικές ευελιξίας συνεχώς εντείνονται, ενισχυμένες και από τον συσχετισμό δυνάμεων, ο οποίος είναι σαφέστατα αρνητικός για τις δυνάμεις της εργασίας. Επιπλέον, με αφορμή και την υποτίμηση της δραχμής, έχει διαμορφωθεί μια αντίληψη, η οποία προπαγανδίζει συνεχώς πως, ενόψει της σταδιακής ένταξης της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε., επιβάλλονται διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας, οι οποίες σε γενικές γραμμές είναι οι ακόλουθες: συγκράτηση των αμοιβών στα επίπεδα του πληθωρισμού, μείωση του μη μισθολογικού κόστους (των ασφαλιστικών εισφορών) για τους εργοδότες προκειμένου να τονωθεί - υποτίθεται - η απασχόληση, προώθηση των τοπικών συμφώνων απασχόλησης, αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς των ΔΕΚΟ κλπ. (Γ. Κουζής, 1998).

Ο τελικός σκοπός είναι ένας: να μειωθεί το εργατικό κόστος, μέσω της συμπίεσης των κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων.

2. Αποτελεί η Ο.Ν.Ε. τη βάση για ένα υπερ-εθνικό κράτος;

Εξαιτίας, λοιπόν, όλων των προαναφερθέντων, η Ε.Ε. δεν είναι ακόμη σε θέση να ορίσει ορθολογικά μια συνεκτική κρατική δομή βασισμένη σε δημοκρατικές διαδικασίες.

Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες θεωρίες περί κράτους, είναι αναγκαίο να πούμε ότι η ιδέα περί ευρωπαϊκής ενοποίησης είναι υπό όρους, με την έννοια ότι είναι, μάλλον, δύσκολο τα εκάστοτε εθνικά κεφάλαια να παραιτηθούν εντελώς από τους χώρους της οικονομικής και πολιτικής τους ηγεμονίας και να ενοποιηθούν μεταξύ τους στο πλαίσιο ενός υπερεθνικού ευρωπαϊκού κράτους.

Πράγματι, όλες οι μέχρι τώρα προσπάθειες για την ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν έχουν προχωρήσει με τους ρυθμούς που αρχικά είχαν προβλεφθεί: η συγχώνευση των επιχειρήσεων, η νομισματική ενοποίηση, η κοινωνική πολιτική, η εξωτερική πολιτική κτλ., είναι εμπόδια τα οποία αφορούν τις εσωτερικές αντιθέσεις και τις ιδιομορφίες του ευρωπαϊκού συστήματος. Επιπλέον, οι διαφορετικές γλωσσικές ιδιομορφίες και πολιτιστικές παραδόσεις, η νοοτροπία, οι διαφορετικές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προϋποθέσεις κ.ά., εμποδίζουν την εύκολη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από μια χώρα με σχετικά χαμηλή ζήτηση για εργασία σε μια άλλη χώρα της Ε.Ε. με υψηλότερη ζήτηση, με την ίδια ευκολία που μετακινούνται, για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι στις ΗΠΑ.

Όλα αυτά, τα οποία αποτελούν την πεμπτουσία της "θεωρίας της Βέλτιστης Νομισματικής Περιοχής", είναι παράγοντες που αποθαρρύνουν το εγχείρημα δημιουργίας ενός υπερεθνικού ομοσπονδιακού κράτους, το οποίο πρωτίστως θα πρέπει να έχει επιτύχει μια πολιτική ενοποίηση ως προϋπόθεση για μια σχετική ομοιογενοποίηση. Δηλαδή, για να μπορεί να συνεχίζεται απρόσκοπτα η κεφαλαιακή αναπαραγωγή χρειάζεται να έχουν πεισθεί οι εργαζόμενες τάξεις ότι υπάρχει "κοινότητα συμφερόντων" ανάμεσα σε εργασία και

κεφάλαιο, πράγμα το οποίο προϋποθέτει την εθνική ομοιογένεια, την οποία και εξασφαλίζει ένα αντίστοιχο αστικό κράτος.

Όμως, επειδή κάτι τέτοιο δεν έχει ακόμη επιβληθεί, η πιο άμεσα πιθανή προοπτική είναι ένα ενδιάμεσο σχέδιο ανάμεσα σε μια απλή εμπορική ζώνη ελεύθερων συναλλαγών και σε μια ευρωπαϊκή αστική συνομοσπονδία κρατών (Δ. Κατσορίδας, 1999).

Βέβαια, η οικονομική εξέλιξη είναι συνδεδεμένη με τους κοινωνικούς συσχετισμούς, οι οποίοι και σε τελική ανάλυση θα καθορίσουν την πραγματοποίηση ή όχι της εν λόγω προοπτικής σχετικά με την ευρωπαϊκή ενοποίηση και με ποιους όρους θα γίνει. Στις σημερινές συνθήκες αυτό σημαίνει ότι για να μπορέσει το ευρωπαϊκό κεφάλαιο να ανταγωνιστεί με επιτυχία το αμερικανικό και το ιαπωνικό, τα ευρωπαϊκά κεφάλαια θα προσπαθήσουν να συγκροτήσουν έναν εμπορικό και οικονομικό συνασπισμό εξίσου αποτελεσματικό σε σχέση με τους άλλους δύο οικονομικούς πόλους και ο οποίος να μπορεί να αποφέρει σημαντικά ποσοστά κέρδους. Η εν λόγω προσπάθεια, για να έχει επιτυχία, συνοδεύεται από μια στρατηγική διαίρεσης της εργαζόμενων τάξεων με τη χρησιμοποίηση αφενός των Ιδεολογικών Μηχανισμών του Κράτους (Ι.Μ.Κ.) και αφετέρου των μεταναστών εργατών και του βιομηχανικού εφεδρικού στρατού των ανέργων, ο οποίος εξασκεί μια συνεχή πίεση πάνω στους μισθούς.

Έτσι, η οικονομική πολιτική που εφαρμόζεται από το 1986 και μετά επιχειρεί να πείσει τις εργαζόμενες τάξεις ότι "η μείωση του κόστους εργασίας και η προσωρινή ανεργία, θα επιφέρουν την αύξηση των κερδών, όπου αυτό με τη σειρά του θα έχει σαν θετικά αποτελέσματα την αύξηση των επενδύσεων και/ άρα της απασχόλησης μέσω μείωσης της ανεργίας". Η οικονομική πολιτική, λοιπόν, εμφανίζεται ως το σύνολο των δράσεων του κράτους που αποσκοπεί στην εξασφάλιση του ''γενικού συμφέροντος''. Δηλαδή, παρουσιάζει το συμφέρον των επιχειρήσεων ως συμφέρον ολόκληρης της κοινωνίας και έτσι αποσπά τη συναίνεση-αποδοχή των εργαζόμενων τάξεων. Η για χρόνια ιδεολογική ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού, βοηθούμενος και από τους Ι.Μ.Κ., προκειμένου να διαμορφωθεί ανάλογα και η συνείδηση της κοινής γνώμης, είχε ως συνέπεια να κατακερματίσει τους δεσμούς κοινωνικής αλληλεγγύης. Γι' αυτό δεν είναι τυχαίο, σήμερα, όπου μια μεγάλη μερίδα εργαζομένων έχει πεισθεί ότι η ένταξη της χώρας στην Ο.Ν.Ε. είναι "αναγκαία" και "μονόδρομος" και ότι στο μέλλον θα επιφέρει τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Όμως, στο πλαίσιο της ΟΝΕ, εάν η οικονομία μιας χώρας υστερεί σε ανταγωνιστικότητα, δεν θα έχει, πλέον, τις δυνατότητες να παρεμβαίνει αποτελεσματικά, μέσω για παράδειγμα της διακύμανσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, προκειμένου να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα των εθνικών της προϊόντων. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι το μόνο ρυθμιστικό μέτρο που απομένει σε μία χώρα με ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο, ώστε να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα της, είναι η συνεχής πίεση στους μισθούς και στην αγορά εργασίας για την περαιτέρω ευελιξία της (Σ. Ρομπόλης, 1999).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Vercammen F. (1999), “Ουδέν νεώτερον από την Ευρωχώρα”, περιοδικό Σπάρτακος, τεύχος 52, Δεκέμβριος.

- Κατσορίδας Δ. (1999), Ο μύθος της παγκοσμιοποίησης, Καμπύλη/ Ρωγμή, Αθήνα.
- Κουζής Γ. (1998), “ΟΝΕ και εργασιακές σχέσεις”, περιοδικό Ενημέρωση (μηνιαία έκδοση του ΙΝ.Ε/ΓΣΕΕ), τεύχος 37, Ιούνιος.
- Μαριόλης Θ. (1999), “Νομισματική Ενοποίηση και αγορά εργασίας”, Πριν, 31 Ιανουαρίου.
- Ρομπόλης Σ. (1999), “ΟΝΕ, μισθοί, ανεργία και κοινωνική ασφάλιση”, περιοδικό Ενημέρωση, (μηνιαία έκδοση του ΙΝ.Ε/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ), τεύχος 43, Ιανουάριος.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ

του Γιώργου Κολλιά

1. Εισαγωγή

Οι κρατικές παρεμβάσεις στη κοινωνική πολιτική ήδη από τη δεκαετία του 80, αντανακλούν διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα ευρύτερα στον ευρωπαϊκό χώρο κατά τη διαδικασία της οικονομικής και νομισματικής ολοκλήρωσης, ως επακόλουθο των κοινωνικών διεργασιών και αναδιατάξεων στο εσωτερικό των κρατών μελών. Οι επιπτώσεις των ασκούμενων πολιτικών στο κοινωνικό τομέα, κυρίως για την κατηγορία του πληθυσμού η οποία εντάσσεται στην τρίτη -συνταξιοδοτική- ηλικία, είναι ιδιαίτερα δυσμενείς για τους όρους και τις συνθήκες διαβίωσής του. Η αναδιάρθρωση του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα, αποτέλεσε ζήτημα αιχμής του διεκδικητικού πλαισίου των συνδικάτων στη δεκαετία του 90, έχοντας ως κύριο μέλημά τους, οι όποιες αλλαγές να προωθούν τη βιωσιμότητα και το δημόσιο χαρακτήρα της κοινωνικής ασφάλισης στα πλαίσια ενός μελλοντικού ευρωπαϊκού συστήματος κοινωνικής προστασίας, το οποίο θα διασφαλίζει ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης.

Οι στρατηγικές επιλογές και οι προσεγγίσεις των εμπλεκόμενων κοινωνικών υποκειμένων στη κοινωνική πολιτική, κατά κανόνα, έχουν διαφορετικές αφετηρίες συνήθως αλληλοσυγκρουόμενες μεταξύ τους και επομένως, διαφορετικές ερμηνείες ως προς το χαρακτήρα της κρίσης και των μέτρων που απαιτείται να προωθηθούν.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι οι δημογραφικές εξελίξεις ως παράγοντας πίεσης στα κοινωνικοασφαλιστικά συστήματα στις αναλύσεις κυρίως των κρατικών παραγόντων αλλά και ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και του ΟΟΣΑ, έχουν πρωτεύουσα σημασία προσδίδοντάς τους καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των δημοσιονομικών μεγεθών των ασφαλιστικών ταμείων. Οι δημογραφικές αλλαγές που καταγράφει η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1997) προτείνονται "ως αφετηρία για τον προβληματισμό και τα σχόλια των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής σε ολόκληρη την Ευρώπη είτε το αντικείμενο είναι η κοινωνική προστασία, η απασχόληση είτε η διαρθρωτική πολιτική".

Απομονώνοντας έτσι τη δημογραφική προσέγγιση από την οικονομική πολιτική και τις πολιτικές αγοράς εργασίας, η κυρίαρχη αντίληψη αποδέχεται ως "φυσική αναγκαιότητα" τις πολιτικές αύξησης των εισφορών των ασφαλισμένων, αύξησης των ορίων συνταξιοδότησης, περικοπής ασφαλιστικών παροχών και γενικότερα, μέτρα τα οποία υποβαθμίζουν το επίπεδο κοινωνικής προστασίας.

Αντίθετα, οι επεξεργασίες των συνδικάτων, οι οποίες αντιμετωπίζονται ως "μη εφικτές" η "μη ρεαλιστικές" αναδεικνύουν ως βαρύνουσας σημασίας για τη βιωσιμότητα των

ασφαλιστικών ταμείων, παρεμβάσεις οι οποίες εξασφαλίζουν πόρους μέσω δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και αντιμετώπισης της ανεργίας, ορθολογικής διαχείρισης και αξιοποίησης των αποθεματικών από τα ίδια ταμεία.

Συνεπώς, η σχέση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, είναι σχέση η οποία εμπεριέχει διαφορετικές στρατηγικές επιλογές με ανάλογο ειδικό βάρος, διαμορφώνοντας κοινωνικές δυναμικές, οι οποίες είτε αναπαράγουν την κοινωνική πολιτική ως συμπλήρωμα της οικονομικής, είτε προωθούν σχέσεις ισορροπίας αναδεικνύοντας την κοινωνική διάσταση των οικονομικών διεργασιών

2. Η ανεργία και ο δημογραφικός παράγοντας

Οι διευρυμένες κοινωνικές ανάγκες για υγειονομική περίθαλψη και ασφαλιστική κάλυψη αφενός και το χαμηλό επίπεδο χρηματοδότησης από το οικονομικό σύστημα αφετέρου, μεγιστοποιούν το χάσμα ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και την ικανοποίηση των αναγκών του πληθυσμού, όπου η εξασφάλιση της αναπαραγωγής της ελάχιστης φυσικής ικανότητας της εργατικής δύναμης, φαίνεται να αποτελεί βασικό μέλημα των ασκούμενων πολιτικών στο κοινωνικοασφαλιστικό πεδίο.

Διάγραμμα 1

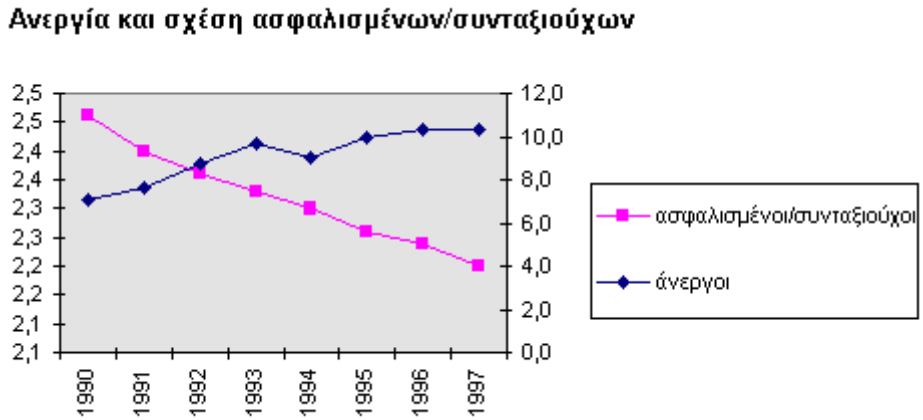

Πηγή: Κοινωνικός Προϋπολογισμός, ΕΣΥΕ 1997.

Η επίκληση των δημογραφικών εξελίξεων ως παράγοντα πίεσης στη δημοσιονομική κατάσταση των ασφαλιστικών ταμείων έχει σημασία στο βαθμό που θεωρούμε σταθερές και αμετάβλητες άλλες παραμέτρους οι οποίες σχετίζονται με το τοπίο που διαμορφώνεται στην αγορά εργασίας ως επακόλουθο των ασκούμενων πολιτικών. Το διάγραμμα 1, απεικονίζει τη σχέση του δείκτη της ανεργίας με την εξέλιξη της σχέσης των ασφαλισμένων προς συνταξιούχους. Παρατηρούμε ότι η αύξηση της ανεργίας επιδεινώνει τη σχέση αυτή, εφόσον

αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα ανανέωσης του εργατικού δυναμικού με αρνητικές συνέπειες στην ροή ασφαλιστικών πόρων προς το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Συνεπώς, ο δημογραφικός παράγοντας δεν αποτελεί ανεξάρτητη μεταβλητή σε σχέση με τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές και αναδιαρθρώσεις, αλλά παρουσιάζει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ άλλων και με την οικονομική πολιτική καθώς και τις επιπτώσεις της στην εισοδηματική κατάσταση των νοικοκυριών η οποία λόγω της μείωσης των πραγματικών εισοδημάτων δυσχεραίνει τη δυνατότητα αναπαραγωγής τους ωθώντας στην αύξηση της προσφοράς εργασίας. κατά συνέπεια, ο δείκτης γονιμότητας σε περίπτωση που το οικονομικό κόστος ανατροφής των παιδιών υπερβαίνει τα οφέλη για το νοικοκυριό, είναι δυνατό να παρουσιάσει πτωτικές τάσεις συμβάλλοντας έτσι στη γήρανση του πληθυσμού. Η σχέση επομένως των δημογραφικών αλλαγών και των κοινωνικο-οικονομικών δεδομένων είναι σχέση αλληλεξάρτησης και διαπλοκής, με το δημογραφικό παράγοντα όχι μόνο να επηρεάζει αλλά κυρίως να επηρεάζεται από τις οικονομικές παρεμβάσεις και τις κοινωνικές αναδιατάξεις.

3. 0ι παροχές συντάξεων

Η δαπάνη για κοινωνική προστασία ως % του ΑΕΠ, των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αλλά και του κρατικού προϋπολογισμού επιμερίζει το μεγαλύτερο μέρος των παροχών στην συνταξιοδοτική προστασία. Παρατηρώντας την εξέλιξη των δαπανών κοινωνικής προστασίας ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα (διάγραμμα 2), διαπιστώνουμε ότι η αυξητική τους τάση συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων ως ποσοστό του πληθυσμού.

Διάγραμμα 2

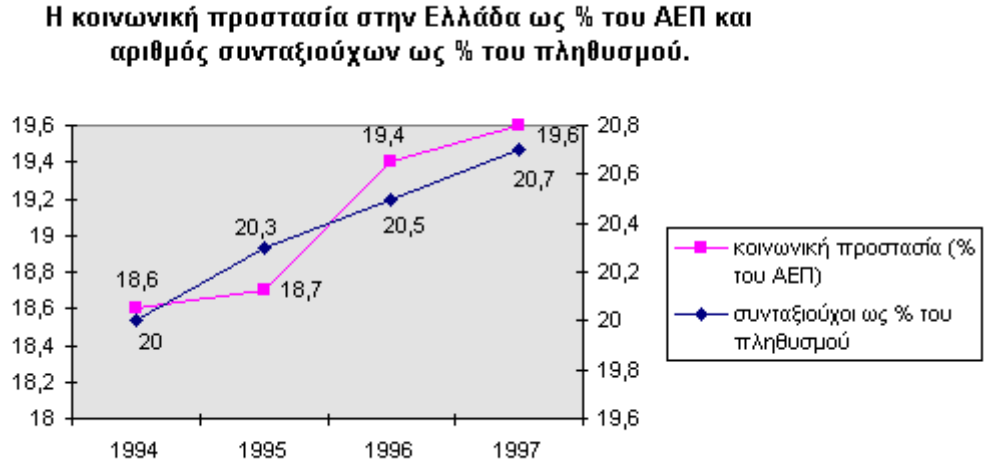

Πηγή: ΥΠΕΘΟ, 1998

Οι συνέπειες από την εξέλιξη αυτή είναι η αδυναμία του συστήματος να καλύπτει ανάγκες συνταξιοδοτικής προστασίας, εφόσον η βελτίωση του επιπέδου της ασφαλιστικής κάλυψης δεν σχετίζεται μόνο με την χρηματοδοτική ενίσχυση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και με παρεμβάσεις ταχύτερης ανανέωσης του εργατικού δυναμικού από αυτή της αύξησης των δικαιούχων για συνταξιοδοτική προστασία, έτσι ώστε το πλεονέκτημα που προκύπτει ως αποτέλεσμα εξασφάλισης πόρων να μην αναιρείται από την αντίστοιχη αύξηση των συνταξιούχων στο σύνολο του πληθυσμού.

Πίνακας 1. Κατώτατη, Μέση και Ανώτατη σύνταξη όλων των ταμείων 1998.

Ταμεία Κατώτατη Μέση Ανώτατη

	Γήρατος	Αναπηρίας	Θανάτου	Γήρατος	Αναπηρίας	Θανάτου	Γήρατος	Αναπηρίας	Θα
ΙΚΑ	113.143	113.143	99.122	137.085	113.476	101.814	607.877	526.086	42
ΤΕΒΕ	91.976	91.976	77.259	131.590	117.381	85.236	502.477	454.083	33
ΤΑΕ	106.800	106.800	96.400	165.130	135.820	105.760	472.570	346.580	33
ΤΣΑ	69.783	69.783	55.818	99.540	97.330	63.990	118.125	118.125	10
Τ.Α.Ν.Π.Υ	108.860	108.860	97.960	173.680	124.080	104.235	538.990	315.790	43
Τ.Π. ΞΕΝΟΔ.	15.496	19.351	13.986	32.485	38.527	32.552	172.063	70.176	13
Τ. Νομικών	122.566	122.566	91.925	165.868	193.076	143.697	266.448	266.448	19
ΤΣΑΥ	273.132 182.088	273.132 182.088	204.849** 136.566*	410.062 273.374	410.062 273.374	307.546 205.031	509.171 339.448	509.171 339.448	38 25
ΤΣΜΕΔΕ	87.763 92,730	78.987 83.456	66.210* 69.545*				197.466 208.643	197.466 208.643	14 15
Τ. Εθνικής Τράπεζας	108.850	29.229	81.105	242.097	181.698	130.177	632.938	596.000	28
Τ. Τρ. Ελλάδος & Κτηματικής	108.813		97.931	265.643	104.302		634.844		35
Τ. Σ. Πρόν. Αγροτικής Τρ.	108.860	108.860	97.960	323.623	207.068	141.741	628.870	383.277	59

Τ. Ιονικής Τράπεζας	104.960	104.960	94.460	303.929	183.609	160.925	430.000	430.000	25
ΕΤΒΑ	120.233	126.635	41.783		356.433	322.380	634.644	126.635	39
ΤΑΠ-ΟΤΕ	17.252	31.192	7.119	299.160	231.730	134.471	634844	536.393	39
ΔΑΠ-ΔΕΗ	108.860	108.860	97.970	326.387	258.619	218.814	618.117	618.117	61
Τ.Σ.Π.ΗΣΑΠ	149.306	114.934	97.670	339.839	232.608	166.762	555.806	394.176	33

.* Διπλοσυνταξιούχοι

** Μονοσυνταξιούχοι

Πηγή: Υπουργείο Κοιν. Ασφαλίσεων

Η σημερινή εικόνα των συντάξεων παρατίθεται στον πίνακα 1 και 2, από στοιχεία που διαθέτει το Υπουργείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων και το ΙΚΑ. Στις 113.143 δραχμές ανέρχεται η κατώτατη πλήρης σύνταξη που χορηγεί το ΙΚΑ, ενώ η ανώτατη αντιστοιχεί στις 607.877 δρχ. Η πιο χαμηλή σύνταξη είναι αυτή του Ταμείου Ξενοδόχων, η οποία προσεγγίζει τις 15.496 δραχμές (πίνακας 1). Το ΤΕΒΕ παρέχει στους δικαιούχους του κατώτατη σύνταξη της τάξης των 91.976 δρχ. ενώ η ανώτατη ανέρχεται στις 502.477 δρχ. Στο ΤΣΑ η κατώτατη σύνταξη προσεγγίζει τις 69.783 δρχ. και τις 118.125 δρχ. η ανώτατη. Αντίστοιχα, για τα Ταμεία Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, της Κτηματικής, της Αγροτικής, της Ιονικής και της ΕΤΒΑ η κατώτατη σύνταξη κυμαίνεται από 104.000 δρχ. περίπου έως 120.000 δρχ. και η ανώτατη από 629000 δρχ. έως 634000 δρχ. περίπου (πίνακας 1).

	Πίνακας 2. ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ **ΙΚΑ 31/12/1997**							
	Γήρατος		**Αναπηρίας**		**Θανάτου**		**Σύνολο**	
Ποσό σύνταξης	**Αριθμός συνταξιούχων**	**%**	**Αριθμός συνταξιούχων**	**%**	**Αριθμός συνταξιούχων**	**%**	**Αριθμός συνταξιούχων**	**%**
Κατώτατα όρια	**267.923**	**64,69**	**110.213**	**78,3**	**143.485**	**75,14**	**521.621**	**69,93**
έως 115.000	34.364	8,31	8.253	5,86	32.442	16,97	75059	9,6
115.001-	21.088	5,09	12.166	8,64	6.006	3,15	39.260	5,27

135.000								
135.001-160.000	20.939	5,05	3.898	2,76	4.405	2,3	29.242	3,91
160.001-185.000	16.142	3,9	2.785	1,98	2.694	1,4	21.621	2,83
185.001-240.000	26.498	6,39	2.432	1,72	1.762	0,92	30.692	4,11
240.001-300.000	17.839	4,21	872	0,62	163	0,09	18.874	2,5
300.000 και άνω	9.358	2,26	226	0,16	11	0,01	9.595	1,29
Σύνολο	**414.151**	**100**	**140.845**	**100**	**190.968**	**100**	**745.964**	**100**

Πηγή: ΙΚΑ, Επεξεργασία στοιχείων ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

Το ύψος της σύνταξης για εβδομήντα πέντε χιλιάδες περίπου συνταξιούχους είναι κάτω και από αυτό της κατώτατης σύνταξης που χορηγεί το ΙΚΑ ενώ σε εννέα χιλιάδες πεντακόσια άτομα χορηγείται σύνταξη άνω των τριακοσίων χιλιάδων δραχμών Από το σύνολο των συνταξιούχων του ΙΚΑ (745.964) το 70% περίπου (521.621) βρίσκεται στα κατώτατα όρια σύνταξης (πίνακας 2). Τα στοιχεία αυτά είναι ενδεικτικά για το επίπεδο διαβίωσης χιλιάδων συνταξιούχων το οποίο υπολείπεται αρκετά ακόμη και του επίσημου ορίου φτώχειας το οποίο αντιστοιχεί στο 50% του κατά κεφαλή ΑΕΠ, ενώ το Ινστιτούτο Καταναλωτών υπολογίζει ότι το 66,9% των ανδρών και το 75,2% των γυναικών ηλικίας άνω των 65 ετών, αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην αγορά βασικών ειδών διατροφής (ΙΝΚΑ 1998).

Συνεπώς, το επίπεδο των κατώτατων συντάξεων το 1998 συγκριτικά με το 1994 (πίνακας 3), δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της πλειοψηφίας των συνταξιούχων για βελτίωση του πραγματικού τους εισοδήματος και αντιμετώπιση της φτώχειας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η αύξηση των κατώτατων συντάξεων στη πλειοψηφία των περιπτώσεων στη χρονική περίοδο 1994 -1998, κυμάνθηκε από δέκα έως είκοσι χιλιάδες δραχμές περίπου. Είναι χαρακτηριστικό ότι το ποσοστό των συνταξιούχων του ΙΚΑ που βρίσκεται στα κατώτατα όρια σύνταξης το 1998 παραμένει στα ίδια επίπεδα με το 1994 προσεγγίζοντας το 70% περίπου (διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3

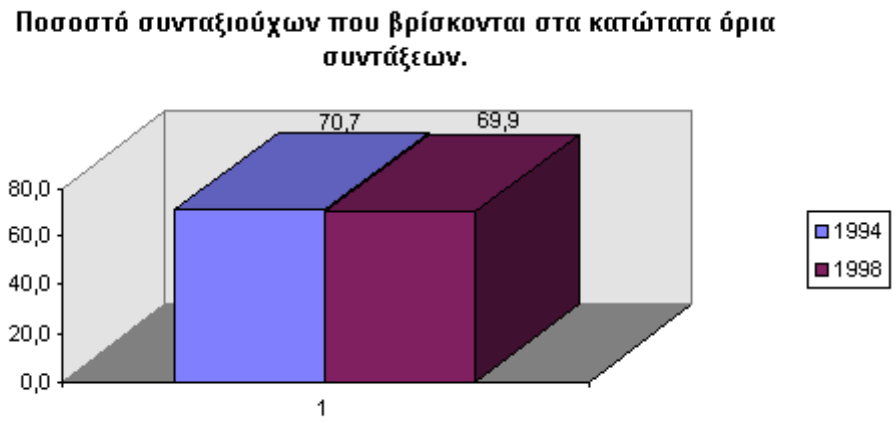

Πηγή: Υπουργείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Πίνακας 3. ΚΑΤΩΤΑΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ 1994, 1998			
Ταμεία Γήρατος Αναπηρίας Θανάτου **1994 1998 1994 1998 1994 1998**			
ΙΚΑ	89550 113.143	89550 113.143	80550 99.112
ΤΕΒΕ	70.992 91.976	70.992 91.976	59.278 77.259
ΤΑΕ	86.400 106.800	86.400 106.800	77.900 96.400
ΤΣΑ	57.240 69.783	57.240 69.783	45.792 55.818
Τ.ΑΝ.Π.Υ.	89.550 108.860	89.550 108.860	80.590 97.960
Νομικών	64.528 122.566	64.528 122.566	48.396 91.925
ΤΣΑΥ	141919(1) 273.132 212879(2) 182.088	141919(1) 273.132 212879(2) 273.132	106441(1) 204.849 159661(2) 136.566
ΤΣΜΕΔΕ	66.630(2) 87.763 63.060(1) 92.730	59.967(2) 78.987 56.755(1) 83.456	49.973(2) 66.210 47.295(1) 69.545
Εθνικής Τρ.	89.550 108.850	89550 29.229	89550 81.105
Τράπ. Ελλάδος και Κτημ.	89550 108.813	89550 -	89550 97.931
ΤΑΠ-ΟΤΕ.	84537 17.252	84537 31.192	84537 7.119
Αγροτικής Τρ	89550	89550	89550

ΕΤΒΑ	89537 120.233	- 126.635	89537 41.783
ΔΑΠ-ΔΕΗ	89550 108.860	89550 108.860	89550 97.960
Ιονική Τρ.	89550 104.960	89550 104.960	89550 94.460

Πηγή: Υπουργείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Επισημαίνεται, ότι το ύψος των συντάξεων εξαρτάται μεταξύ άλλων και από το ύψος των εισφορών που κατέβαλε ο συνταξιούχος κατά τη διάρκεια της εργάσιμης ηλικίας καθώς επίσης και από το ύψος των αποδοχών του.

Το ύψος των κοινωνικοασφαλιστικών παροχών και το επίπεδο διαβίωσης που διασφαλίζει για τους αποδέκτες του, είναι συνάρτηση όχι μόνο της δημοσιονομικής κατάστασης των ταμείων αλλά της αντίληψης και φιλοσοφίας βάση των οποίων εντάσσονται στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής. Η πρωτοκαθεδρία των νόμων της αγοράς στη συγκρότηση και οργάνωση των κοινωνικών λειτουργιών καθώς και στη διαμόρφωση στρατηγικών, αντανακλά κοινωνικά συμφέροντα και επιδιώξεις στο κοινωνικό οικονομικό πεδίο. Στη βάση αυτή αναδεικνύονται και στη σφαίρα της θεωρίας αντιπαραθέσεις, στο κέντρο βάρος των οποίων τίθεται η κοινωνική πολιτική διαμορφώνοντας έτσι, τον τρόπο διασύνδεσης των επιπέδων που τη συγκροτούν, του κράτους της οικογένειας και της αγοράς εργασίας.

ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ & ΜΙΣΘΩΤΩΝ

του Γιώργου Κρητικίδη

Η απασχόληση σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ μεταξύ των ετών 1993 και 1997, συγκεντρώνεται, όσον αφορά το σύνολό της, κυρίως στους εργαζόμενους οι οποίοι έχουν τελειώσει την Δευτεροβάθμια και την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ ένα πολύ μικρό μέρος της δεν έχει πάει καθόλου στο σχολείο (διάγραμμα 1). Οι ανωτέρω βαθμίδες μοιράζονται με περίπου ίσα μερίδια το 75% του συνόλου ενώ το 24% περίπου των απασχολουμένων διαθέτει πτυχίο Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αντίθετα στους Μισθωτούς η απασχόληση συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια εκπαίδευση, (με ποσοστό 44% και 32% αντίστοιχα), ενώ ένα 24% έχει τελειώσει την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

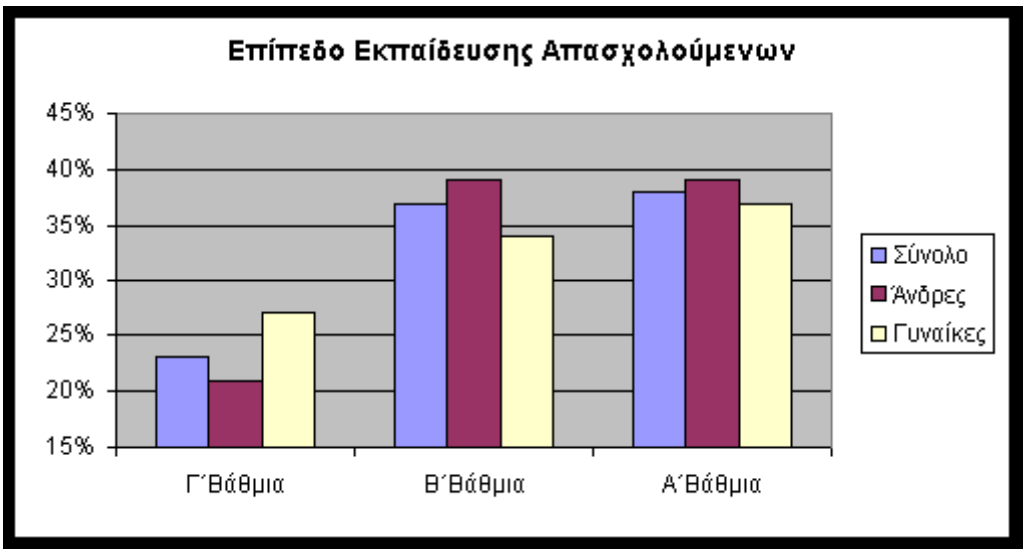

Η συμμετοχή των μισθωτών που έχουν τελειώσει την Τριτοβάθμια και την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως προς τις αντίστοιχες εκπαιδευτικές βαθμίδες του συνόλου της απασχόλησης διαχρονικά είναι πολύ υψηλή (διάγραμμα 2).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

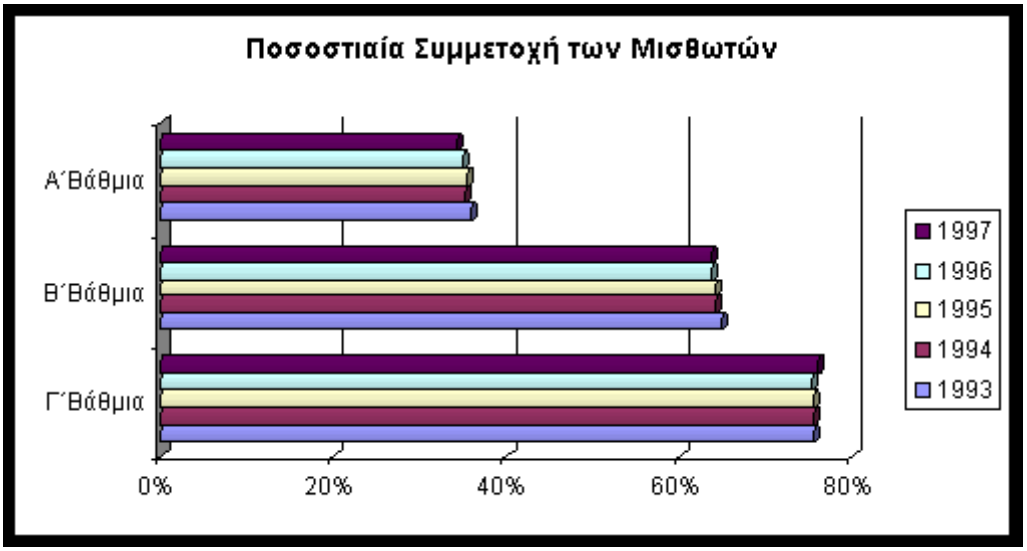

Ειδικότερα κατά το τελευταίο έτος, η συμμετοχή των μισθωτών που έχουν τελειώσει Τριτοβάθμια εκπαίδευση υπερβαίνει το 75%, όσων έχουν τελειώσει την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση πλησιάζει το 64%, ενώ η συμμετοχή όσων έχουν τελειώσει την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση το 35% των αντίστοιχων συνόλων των απασχολούμενων(διάγραμμα 3).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

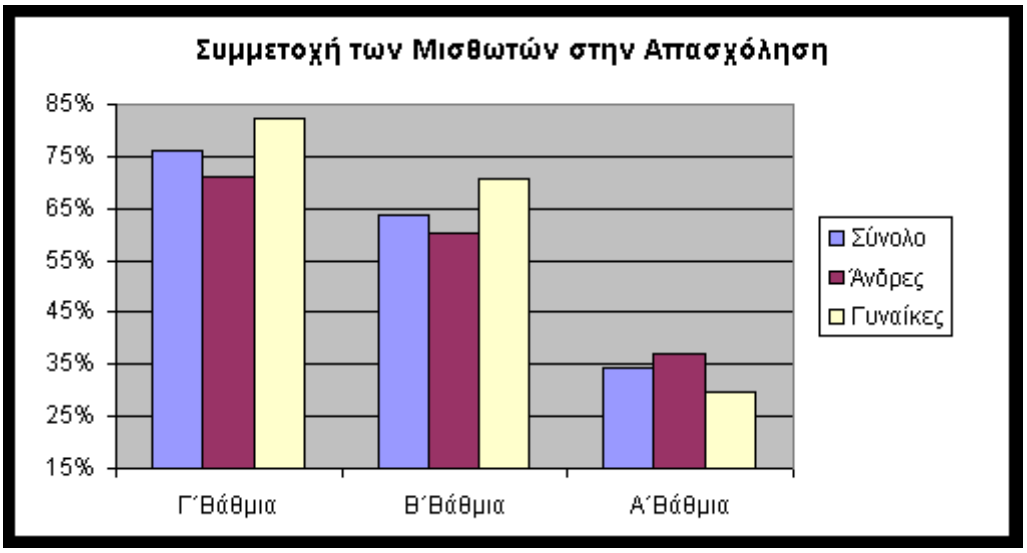

Στην κατά φύλο εξέταση, η κατανομή των ποσοστών διαφέρει από αυτήν του συνόλου. Στην Πρωτοβάθμια και στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση τα ποσοστά για τους άνδρες είναι

υψηλότερα και χαμηλότερα αντίστοιχα, ενώ είναι αντίστροφα για τις γυναίκες. Αυτή η διαπίστωση ισχύει τόσο για το σύνολο των απασχολουμένων όσο και για τους μισθωτούς.

Οι γυναίκες που έχουν τελειώσει την Τριτοβάθμια εκπαίδευση συμμετέχουν στην απασχόληση σε ποσοστό υψηλότερο από το μέσο αντίστοιχο τόσο του συνόλου των γυναικών όσο και του συνόλου των μισθωτών γυναικών. Παραπλήσιο του μέσου ποσοστού συμμετοχής έχουν οι γυναίκες οι οποίες έχουν τελειώσει την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ στις μισθωτές παραπλήσιο του αντίστοιχου μέσου έχουν όσες τελειώσει την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (διάγραμμα4).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

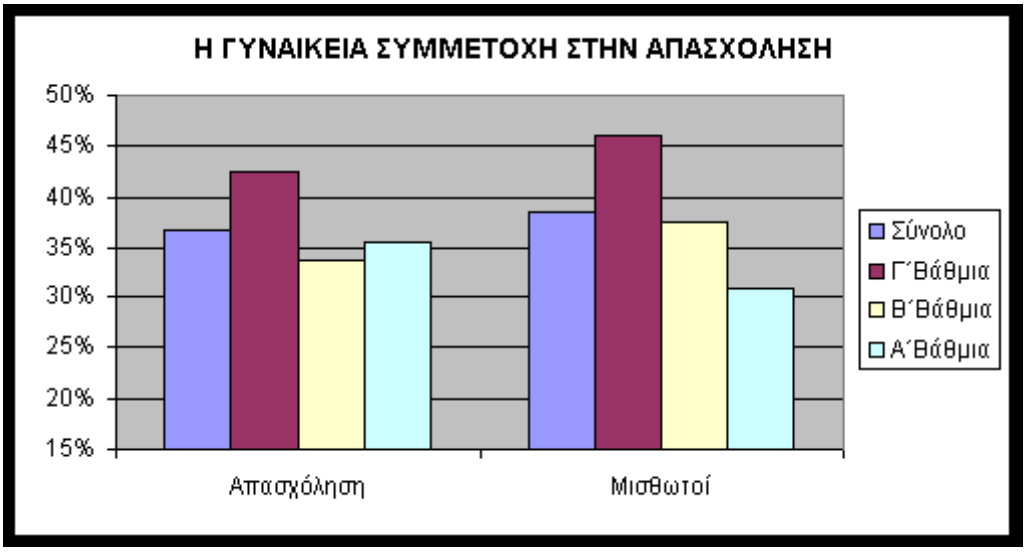

Στην διάρκεια των ετών 1993 και 1997 η αύξηση που επήλθε τόσο στο σύνολο της απασχόλησης όσο και στους μισθωτούς, οφείλεται στις θετικές μεταβολές όσων έχουν τελειώσει την Τριτοβάθμια και την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ αρνητική είναι η συμβολή όσων έχουν τελειώσει Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης έχουν όσοι έχουν τελειώσει Τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ οι μέσοι ρυθμοί αύξησης αυτών δεν διαφέρουν μεταξύ συνόλου και μισθωτών απασχολουμένων (διάγραμμα 5).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

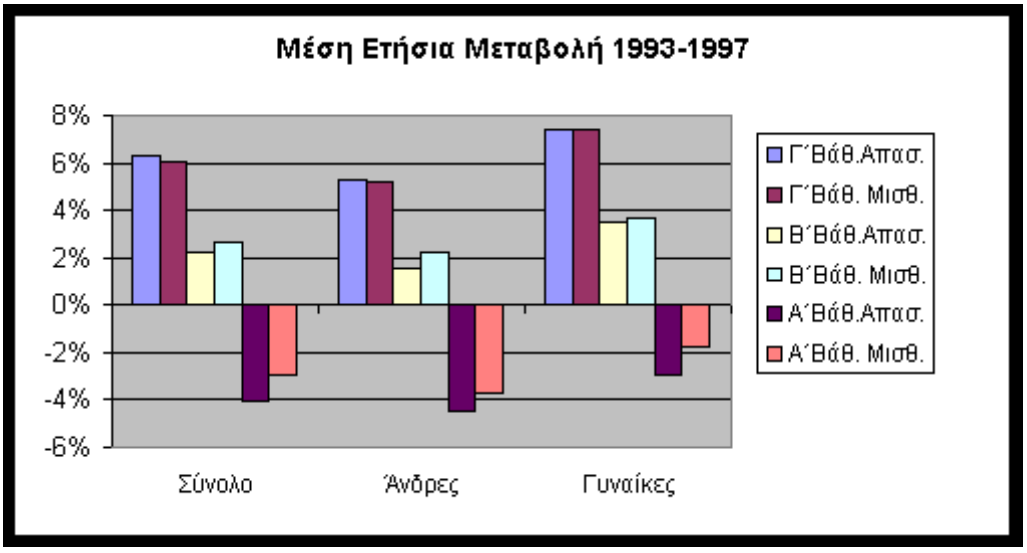

Η αύξηση στο σύνολο των απασχολουμένων όσων έχουν τελειώσει Τριτοβάθμια εκπαίδευση ισοκατανέμεται στα δύο φύλα, ενώ στους μισθωτούς το 53% αυτής οφείλεται στις γυναίκες. Η αύξηση όσων έχουν τελειώσει Δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο σύνολο της απασχόλησης κατά 55% οφείλεται στην αύξηση των ανδρών, ενώ η αύξηση κατά το ίδιο ποσοστό στους μισθωτούς οφείλεται στην αύξηση των γυναικών.

Η συμμετοχή των γυναικών στην συνολική αύξηση της απασχόλησης φθάνει το 85% όσον αφορά τη συνολική απασχόληση και το 76% στην αύξηση των μισθωτών. Η διαφορά αυτή οφείλεται στην μεγαλύτερη μεταβολή των μισθωτών ανδρών έναντι της συνολικής μεταβολής αυτών. Στην αύξηση δε της γυναικείας απασχόλησης οι μισθωτές γυναίκες συμμετέχουν, κατά 83% στην κατηγορία όσων έχουν τελειώσει Τριτοβάθμια εκπαίδευση και κατά 66% στην κατηγορία όσων έχουν τελειώσει την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Δίκτυα Υποστήριξης Άνεργων Νέων

της Βιβής Σιδηρά

Τα Δίκτυα υποστήριξης ανέργων νέων μπορούν να δημιουργηθούν με τη **συστηματοποίηση** άτυπων ή/ και τυπικών συνεργασιών μεταξύ ατόμων, ομάδων και φορέων, οι οποίες στοχεύουν στη **συντονισμένη** και **συμπληρωματική** δράση/ παρέμβασή τους, στο πεδίο της πρόληψης και αντιμετώπισης συγκεκριμένων προβλημάτων**.**

Η υποστήριξη των "Ανθρώπινων Δικτύων", με ένα προηγμένο ηλεκτρονικό σύστημα επικοινωνίας βελτιώνει τη λειτουργία τους και ενισχύει τη δραστηριότητά τους.

Το **Δίκτυο Συμβουλευτικής** και **Πληροφόρησης Ανέργων Νέων** που έχει δημιουργήσει και φιλοδοξεί να αναπτύξει το **ΙΝΕ ΓΣΕΕ** (Κ.Π. απασχόληση, άξονας YOUTHSTART), αποτελεί ένα Σύστημα Ανθρώπων και Μέσων στο πλαίσιο του οποίου αναπτύσσονται **συλλογικές** δράσεις προώθησης της ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας, από τους παρακάτω φορείς/ ομάδες/ άτομα, δηλαδή:

Α Τους **εταίρους φορείς του προγράμματος,** σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο (ΙΝΕ ΓΣΕΕ, ΟΑΕΔ, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Οργανισμοί Κατάρτισης και Υποστήριξης νέων Ιρλανδίας & Ουαλίας)

Α **Τα οκτώ (8) Γραφεία Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής Νέων** (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Μοσχάτο, Ιωάννινα, Βέροια, Ηράκλειο Κρήτης, Λαμία, Λάρισα)

Α **Τοπικούς φορείς** που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της υποστήριξης των νέων

(Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Επιμελητήρια, κ.ά.)

Α **Συνεργαζόμενες δομές** στήριξης νέων, που έχουν δημιουργηθεί από την Κοινοτική Πρωτοβουλία "Απασχόληση", άξονας YOUTHSTART

Α **Επιχειρήσεις και φορείς,** που μπορούν να προσφέρουν θέσεις εργασίας στους νέους

Α **Μεμονωμένα άτομα και ομάδες** στο πλαίσιο υλοποίησης εθελοντικών δράσεων, σε τοπικό κυρίως επίπεδο

(στελέχη φορέων, συνδικαλιστές/-στριες, εκπαιδευτές/-τριες, ερευνητές/-τριες, σύλλογοι κ.ά.)

Α **Νέους** των τοπικών κοινωνιών, ως μεμονωμένα άτομα ή/ και ομάδες.

Η πολυπλοκότητα και η σπουδαιότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι νέοι σήμερα απαιτεί την ανάπτυξη Δικτύων Υποστήριξης, τα οποία μπορεί να αποτελέσουν "**νέες μορφές συλλογικής δράσης και παρέμβασης",** όπου οι ίδιοι οι νέοι συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες ένταξής τους στην αγορά εργασίας αλλά και στην κοινωνία.

Επιδιώξεις του Δικτύου είναι:

1. Η **αξιοποίηση** των κοινωνικών δυνάμεων και των οικονομικών πόρων σε τοπικό, εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο.
2. Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών πρόληψης και αντιμετώπισης των προβλημάτων των νέων μέσω **συμπληρωματικών** και **συντονισμένων** δράσεων πληροφόρησης, συμβουλευτικής, κατάρτισης, επαγγελματικού προσανατολισμού και προώθησης της απασχόλησης.
3. Η ανάπτυξη και η προώθηση **αποτελεσματικών** και **βιώσιμων** συνεργασιών μεταξύ νέων, ομάδων και φορέων - τυπικής και άτυπης μορφής - που μπορεί να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των νέων βραχυπρόθεσμα ή/ και μακροπρόθεσμα.
4. Η **ενίσχυση** του επίσημου συστήματος επαγγελματικού προσανατολισμού και της σύνδεσης της κατάρτισης με την απασχόληση.
5. Η ενεργοποίηση των νέων και η διασφάλιση της **συμμετοχής** τους στη διαδικασία επίλυσης των προβλημάτων τους, με επιδιωκόμενη συνέπεια την ένταξή τους στην εκπαίδευση ή την απασχόληση.
6. Η ενίσχυση της **διαπραγματευτικής ικανότητας** όλων των μελών του δικτύου (στελεχών, φορέων, των ίδιων των νέων κ.ά.).
7. Η **άμβλυνση** των συνθηκών περιθωριοποίησης των νέων μέσω της ευαισθητοποίησης των συντελεστών των τοπικών κοινωνιών, στο πλαίσιο ανάπτυξης **"**ομαδικών δραστηριοτήτων**"** των νέων.

Ιδιαίτερη σημασία κατά τη δημιουργία και ανάπτυξη του Δικτύου Υποστήριξης Νέων έχει:

Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη των δράσεων σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας, αλλά και των ίδιων των νέων **(προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω).**

Η διασφάλιση της ενεργούς συμμετοχής των νέων στο σχεδιασμό, δημιουργία και ανάπτυξη του Δικτύου (**συμμετοχικότητα**).

Ο επανασχεδιασμός των δράσεων ανάλογα με τα δεδομένα που προκύπτουν από τη συνεχή αξιολόγηση, στο πλαίσιο της οποίας συμμετέχουν ενεργά όλοι οι εμπλεκόμενοι στο δίκτυο **(συνεχής ανατροφοδότηση και επαναδιαμόρφωση**).

Η διαμόρφωση "εναλλακτικών σεναρίων" πρόληψης και αντιμετώπισης προβλημάτων με στόχο: i) τη διεύρυνση των δυνατοτήτων επίλυσης και ii) την ορθή επιλογή του αποτελεσματικότερου τρόπου παρέμβασης **(εναλλακτικές προσεγγίσεις)**.

Η επιλογή μορφών οργάνωσης και ανάπτυξης του δικτύου, που ενισχύουν την αποκέντρωση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και των λειτουργιών **(ενίσχυση τοπικότητας**).

Ενδεικτικά, **προβλήματα** που μπορεί να παρουσιαστούν κατά τη δημιουργία και ανάπτυξη ενός Δικτύου Υποστήριξης Νέων είναι:

- η έλλειψη συνειδητοποίησης της σημασίας της συνεργασίας
- ο γραφειοκρατικός τρόπος λειτουργίας των οργανισμών
- η ανεπάρκεια των μηχανισμών ευαισθητοποίησης/ κινητοποίησης των νέων, αλλά και των φορέων
- ο τρόπος λειτουργίας των τοπικών αγορών εργασίας, που πολλές φορές περιθωριοποιεί τους νέους που δεν εμπλέκονται στα διάφορα "πελατειακά δίκτυα"
- οι παθητικές στάσεις και συμπεριφορές
- η προσδοκία "άμεσων λύσεων"
- ο αποπροσανατολισμός και η μη ορθή αξιοποίηση της δυναμικής των εμπλεκομένων κ.ά..

Στάδια δημιουργίας και ανάπτυξης του Δικτύου Υποστήριξης Νέων μπορεί να αποτελέσουν:

1. Προσδιορισμός των στόχων και του πλαισίου λειτουργίας του δικτύου
2. Διαδικασίες προσέγγισης των νέων αλλά και των φορέων.

   Διαμόρφωση και εφαρμογή "διαφοροποιημένων μηχανισμών κινήτρων" σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, ανάλογα με τους στόχους, τις ανάγκες, τη συμμετοχή η μη σε άλλα δίκτυα, κ.ά.

   Επιλογή του τόπου και των τρόπων προσέγγισης (συνάντηση με νέους σε πολιτιστικούς συλλόγους, συμμετοχή σε εκδηλώσεις νέων, διαμόρφωση από κοινού καινοτόμων ενημερωτικών φυλλαδίων, αξιοποίηση των διαπροσωπικών σχέσεων, πρόσκληση των φορέων σε διάλογο μέσω του τύπου, κ.ά.).

3. Διερεύνηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, των ενδιαφερόντων, των αναγκών, των γνώσεων και των δεξιοτήτων/ ικανοτήτων των νέων (ανάλυση τυπικών και άτυπων προσόντων σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, συνδυαστικά).

   Η διαδικασία αυτή απαιτεί την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων και τη χρήση αξιόπιστων μέσων: action research method, mad mapping, qualification analysis, job description & job analysis, κ.ά.

4. Προσέγγιση επιχειρήσεων και φορέων με στόχο: i) τη διάγνωση των αναγκών τους σε νέες θέσεις εργασίας, νέες ειδικότητες, προγράμματα κατάρτισης κ.ά. και ii) τη διερεύνηση των δυνατοτήτων συνεργασίας αυτών με το Δίκτυο.
5. Σχεδιασμός των υπηρεσιών στήριξης των νέων μέσω ειδικών project, όπου συνδυάζονται οι ανάγκες/ δυνατότητες των νέων με τις δυνατότητες συμπληρωματικής - ολοκληρωμένης στήριξης από τους εμπλεκόμενους φορείς.
6. Ανάπτυξη των υπηρεσιών πληροφόρησης, συμβουλευτικής, κατάρτισης, επαγγελματικού προσανατολισμού και προώθησης της απασχόλησης μέσω της συνεργασίας φορέων ή/ και στελεχών.

   Στη διαδικασία αυτή δίνεται παράλληλα έμφαση στην καλλιέργεια των ικανοτήτων/ δεξιοτήτων των νέων, όπως αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, αυτενέργεια, κ.ά..

7. Δικτύωση των ομάδων νέων, σε διαπεριφερειακό επίπεδο.

   Προσδιορισμός των μηχανισμών επικοινωνίας, συνεργασίας, αλληλοπληροφόρησης και δραστηριοποίησης των ομάδων. Για παράδειγμα, η οργάνωση από κοινού εκδηλώσεων ενεργοποίησης ευρύτερων ομάδων νέων, δίνει πολλαπλές δυνατότητες όπως: ανταλλαγή εμπειριών, από κοινού επίλυση προβλημάτων, διάχυση αποκτηθείσας γνώσης, ενίσχυση του συλλογικού πνεύματος, αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου, ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης, ανάδειξη/αξιοποίηση πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, προώθηση ισότητας ευκαιριών κ.ά..

8. Προσδιορισμός εναλλακτικών σεναρίων δράσης σύμφωνα με τα δεδομένα των διαδικασιών ανατροφοδότησης.

Η ουσιαστική συμμετοχή των νέων στις διαδικασίες αξιολόγησης, οι οποίες θα πρέπει να είναι συνεχείς και να προωθούν τη συμμετοχικότητα και την ισοτιμία, επηρεάζει την αποτελεσματικότητα των δράσεων, δίνει τη δυνατότητα προσέγγισης από κάτω προς τα πάνω, κ.ά.. Επιπρόσθετα, το στοιχείο των "εναλλακτικών προσεγγίσεων" διευρύνει τις δυνατότητες επίλυσης συγκεκριμένων προβλημάτων.

Οι παραπάνω διαδικασίες αποτελούν το **πιλοτικό στάδιο** ανάπτυξης του Δικτύου Συμβουλευτικής και Πληροφόρησης Νέων (Κ.Π. Απασχόληση, άξονας YOUTHSTART).

Η δυναμική του δικτύου εξαρτιέται και ενισχύεται από τη συμμετοχή **νέων μελών**, την ολοκλήρωση των "κύκλων στήριξης" και το σχεδιασμό νέων κύκλων. (π.χ. παρακολούθηση της εξέλιξης των αναγκών των νέων και των επιχειρήσεων, διαμόρφωση νέων μεθόδων και τεχνικών και ανάπτυξη νέων δράσεων).

Η συνέχεια και οι προοπτικές του Δικτύου θα επηρεαστούν από τη **δυναμική** του, τον **ανθρώπινο παράγοντα** αλλά και από τις **εξελίξεις** της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επιτυχημένο το δίκτυο που, σε πρώτη φάση, θα εκπλήρωνε τους στόχους των μελών του, στόχοι οι οποίοι δεν θα ήταν εφικτοί χωρίς τη συνεργασία, τη συλλογικότητα, τη συμπληρωματικότητα και την από κοινού ανάληψη πρωτοβουλιών.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διαδικασία ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας είναι **σύνθετη** και **πολυδιάστατη**, επηρεάζεται από ποικίλες και διαφορετικές παραμέτρους, όπως ο τρόπος λειτουργίας της αγοράς εργασίας, το σύστημα εκπαίδευσης και επαγγελματικού προσανατολισμού, κ.ά.. Συνεπώς, αν και τα **Δίκτυα Υποστήριξης** μπορεί να αποτελέσουν έναν ισχυρό και αποτελεσματικό μηχανισμό προώθησης της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των νέων, δεν επιλύουν προβλήματα, όπως:

Α Αύξηση της ανεργίας των νέων και μείωση των θέσεων απασχόλησης (με δεδομένα από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού το ποσοστό ανεργίας των νέων κυμαίνεται στο 32,2%, ενώ η μείωση των θέσεων απασχόλησης από το 1993 έως το 1997 στο 14%).

Α Ανεπαρκής σύνδεση των αναπτυξιακών πολιτικών με τις πολιτικές απασχόλησης αλλά και κατάρτισης

(ανεπαρκείς διαδικασίες δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας ακόμα και σε αναπτυσσόμενους τομείς, έλλειψη δεδομένων για τις ανάγκες ειδικοτήτων σε τοπικό επίπεδο, κ.ά.).

Α Παρουσία φαινόμενων πολλαπλής περιθωριοποίησης

(νέα άτομα που αποκλείονται λόγω ηλικίας, φύλου, οικογενειακής κατάστασης κ.ά., παράλληλα).

Α Ανεπάρκεια του συστήματος επαγγελματικού προσανατολισμού εντός και εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος.

Α Ανεπάρκεια των μηχανισμών σύνδεσης της κατάρτισης με την απασχόληση

(ελλιπής συνεργασία των φορέων κατάρτισης - υποστήριξης νέων με επιχειρήσεις, έλλειψη συνάφειας των αναγκών των επιχειρήσεων σε ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό με τα αντικείμενα της κατάρτισης κ.ά.).

Α Στάσεις και συμπεριφορές των νέων που αναζητούν εργασία μόνο μέσω των διαπροσωπικών, οικογενειακών ή/ και των "πελατειακών σχέσεων".

Α Τρόπος λειτουργίας των φορέων (γραφειοκρατία, αναξιοκρατία, αδιαφορία ορισμένων στελεχών τους, κ.ά.).